

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК 069(477.82:438)»1990/20»

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/1.54>**Гаврилюк С.В.**

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Надольська В.В.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

СПІВПРАЦЯ МУЗЕЇВ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ З МУЗЕЙНИМИ ЗАКЛАДАМИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА (1990-ТІ РР. – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХІ СТ.)

У статті проаналізовано напрями і форми співпраці музеїв Волинської області з музейними установами Республіки Польща упродовж 1990-х рр. – першої чверті ХХІ ст. Охарактеризовано нормативно-правову базу загальнодержавного і регіонального рівнів, яка заклала основи для розвитку професійної комунікації музейних співробітників двох країн, Волинської області зокрема. Констатовано, що активізації міжмузейних взаємин на початковому етапі українського державотворення сприяли прикордонний статус Волині, створення транскордонного об'єднання Єврорегіон «Буг» (1995 р.), відкриття у Луцьку Генерального Консульства Республіки Польща (2003 р.). Проаналізовано форми співпраці музеїв Волині з Державним музеєм у Майданеку, Окружним музеєм у м. Холмі, Окружним музеєм в м. Замості, Регіональним музеєм у Стальовій Волі. Головними напрямками міжмузейної взаємодії стало проведення спільних археологічних досліджень, архітектурно-етнографічної експедиції; вивчення і документування спільної культурної спадщини на території польсько-української прикордоння, робота з опрацювання музейних фондів та введення у науковий обіг речових пам'яток; організація і проведення тематичних і фондівих виставок, присвячених історії та культурі населення українсько-польського порубіжжя, видатним особистостям регіону. Результатом професійної співпраці співробітників українських і польських музеїв стали також міжнародні наукові конференції, тематично орієнтовані на мало досліджувані проблеми, видання наукових праць і презентаційної літератури, спільних музейних збірників («Замосцько-Волинські музейні зошити»). Звернуто увагу на вивчення музейниками Волині новітніх практик роботи польських музеїв з різновіковою аудиторією, людьми з інвалідністю зокрема у межах реалізації програми транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна» (2014–2020 рр.).

Зроблено висновок, що співпраця музеїв Волинської області і Республіки Польща є перспективною задля подальшого поглиблення співробітництва в галузі культури і науки, трансформації вітчизняного музейництва.

Ключові слова: музей, міжмузейна професійна комунікація, Україна, Волинська область, Республіка Польща, українсько-польське прикордоння, культурна спадщина, міжнародний проєкт, виставка.

Постановка проблеми. Важливим чинником успішної розбудови незалежної України є міжнародна співпраця, спрямована на дієву інтеграцію до світового співтовариства, утвердження іміджу держави, вивчення і впровадження кращих практик світового досвіду у різних сферах життя. Це стосується й міжнародних зв'язків між музеями, які розвиваються задля поширення сві-

тового досвіду вивчення, збереження й актуалізації культурних цінностей, спільного вирішення питань впровадження ефективного музейного менеджменту і маркетингу, посилення привабливості кожної країни та зміцнення її туристичного потенціалу. Вагомий досвід співпраці з музеями Республіки Польща накопичили упродовж 1990-х рр. – першої чверті ХХІ ст. музейні заклади

Волині. Його дослідження допоможе узагальнити напрацьовані упродовж більше ніж трьох десятиліть практики професійної взаємодії, виокремити концептуальні орієнтири на перспективу, що служитиме утвердженню добросусідських результативних взаємин між обома народами на засадах стабільності і поваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ознайомлення з науковою літературою з проблеми засвідчує недостатню увагу до її дослідження. Наявні публікації здебільшого стосуються загальних питань налагодження добросусідських взаємин із Польщею в період становлення незалежної України [2; 9], історико-культурних ресурсів українсько-польського прикордоння і важливості їх використання у туризмі [12]. Вчені-історики переважно звертаються до питань інституційних складових українсько-польських гуманітарних взаємин та співробітництва [23]. Окремі аспекти українсько-польської взаємодії у галузі культури розкриваються у працях Р. Чмелика [27; 26], за матеріалами Галичини висвітлюються у статті О. Калакури [10]. Власне питанням співпраці музеїв Волині та Польщі присвячена стаття багаторічного директора Волинського краєзнавчого музею А. Силюка [21], а також публікації, вміщені у спільному збірнику Волинського краєзнавчого музею та музею Замойських у Замості (Польща) – «Замосцько-Волинські музейні зошити» [3; 11; 13; 25]. На прикладі музеїв Волині і музеїв прикордонних територій Польщі вони висвітлюють результати співпраці при проведенні археологічних досліджень, піднімають питання участі музеїв України і Польщі у збереженні та документуванні культурної спадщини українсько-польського пограниччя, окреслюють напрями подальшої співпраці. Отже, на сьогодні відсутнє комплексне дослідження, яке б узагальнювало форми і напрями співпраці музеїв Волинської області і Республіки Польща упродовж 1990-х рр. – першої чверті ХХІ ст., що актуалізує тему дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити процеси становлення співпраці музеїв Волинської області з музейними закладами Республіки Польща на початковому етапі українського державотворення; охарактеризувати напрями і форми міжмузейної професійної комунікації упродовж 1990-х–2020-х рр., проаналізувати її результати та окреслити подальші перспективи.

Виклад основного матеріалу. Із проголошенням незалежності України у 1991 р. було значно спрощено процедуру взаємин України і Польщі у галузі культури, зокрема, міжмузейної комуніка-

ції, відкрито можливості вільного вибору партнерів, форм і шляхів співпраці.

Формування нового підґрунтя українсько-польських взаємин відбувалося шляхом укладання двохсторонніх угод про співпрацю, які декларували прагнення до нормалізації взаємовідносин, включно з культурним співробітництвом. Так, у травні 1992 р. укладено «Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво» [7], а також «Попередню Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Польща з питань культурного і наукового співробітництва» [17; 18]. Названі документи включали завдання налагодження співпраці у гуманітарній сфері, аргументуючи її виняткове значення для взаємного пізнання і розуміння історії та культури обох народів.

Вагомим кроком розвитку на нових засадах українсько-польських взаємин стало також налагодження «стратегічного партнерства» (1996 р.), яке передбачало дотримання спільної лінії у зовнішніх відносинах [9, с. 70]. Уряди обох країн зобов'язувалися забезпечувати захист пам'яток культури, сприяти виявленню, інвентаризації, реставрації, збереженню, відновленню цілісності музейних колекцій, відкриттю до них вільного доступу. Кожна із сторін зобов'язувалася сприяти популяризації художніх і культурних цінностей іншої, а також передбачався обмін виставками між музеями, галереями, бібліотеками, архівами [22]. Налагодженню співпраці між музеями України і Польщі сприяло також вибудовування «пріоритетного стратегічного партнерства» (1999–2009 рр.), в основу якого покладено вже накопичений досвід українсько-польського культурного співробітництва. Представники галузі культури і науки обох країн розробили спеціальні пропозиції та рекомендації, у яких зазначили про особливий вплив на долю культурних цінностей насамперед співробітників музеїв, бібліотек, архівів, що дало можливість уникнути політизації питання культурних цінностей [9, с. 70].

Новий етап розвитку двосторонніх культурних відносин між обома державами розпочався 30 листопада 2009 р. підписанням «Протоколу про співробітництво між Міністерством культури і туризму України та Міністерством культури і національної спадщини Республіки Польща на 2009–2012 рр.». Документ задекларував наміри щодо реалізації спільного проєкту застосування цифрових технологій у бібліотеках та музеях України, сприяння взаємній співпраці у галузі культури та мистецтва [19]. Усі названі міжнародні документи стали пра-

вовим підґрунтям налагодження й розвитку тісних стосунків між музеями України та Польщі як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, активізували таку співпрацю особливо на українсько-польському прикордонні.

Важливу роль у зміцненні українсько-польських взаємин відіграла транскордонна співпраця, зокрема, угоди, що уклалися на локальному рівні представниками місцевої адміністрації українсько-польського прикордоння. Так, 18 грудня 1991 р. в м. Томашов Любельський (Польща) було підписано «Порозуміння про співпрацю прикордонних воєводств і областей Польщі та України». На основі цього документу укладено угоди про співпрацю між українськими і польськими музеями.

Активізації міжмузейних взаємин у 1990-х рр. сприяла державна підтримка музеїв України та можливості залучення позабюджетних коштів із Фонду малих проєктів програми «Phage», призначеної для розвитку прикордонної співпраці в рамках транскордонного об'єднання Єврорегіон «Буг» (створений 29 вересня 1995 р.; з 1997 р. – повноправний член Об'єднання Регіонів Європи) [11, с. 6]. Позитивно вплинуло на налагодження співпраці між музеями Волинської області і прикордонних територій Польщі відкриття у Луцьку Генерального Консульства Республіки Польща (2003 р.). Усі ці фактори створили сприятливі умови для перегляду взаємних усталених негативних стереотипів у відносинах між українцями й поляками, заклали підвалини для формування нових відносин, побудованих на взаємній повазі до історії та культури обох народів, стали вагомими кроками у розвитку співпраці між музеями, спрямованої на пошук, вивчення і збереження пам'яток історії та культури.

Прикордонний статус Волині (область межує, зокрема, з Люблінським воєводством Республіки Польща) став ще одним важливим чинником розгортання музейними установами обох держав міжнародної культурної співпраці. Ще наприкінці 1980-х рр. почали налагоджуватися взаємозв'язки між Волинським краєзнавчим музеєм та Державним музеєм у Майданеку – місцем пам'яті загиблих у концентраційному таборі періоду Другої світової війни. Ідея започаткування такої співпраці належала тодішньому директору музею у Майданеку, уродженцю Львова Є. Чайці. Курував такі взаємини між обома музеями голова Комітету опіки над Майданеком, професор Університету Марії Кюрі-Скłodовської у Любліні Й. Маршалек [21]. Співпраця обох музеїв спрямовувалася

на донесення до відвідувачів антивоєнних ідей, дослідження історії Майданеку, пошук і налагодження контактів із в'язнями колишнього концтабору, які проживали в Україні і на Волині зокрема. Відбулося кілька обмінів делегаціями музейних співробітників; документальні та художні виставки, підготовлені працівниками Державного музею у Майданеку, демонструвалися у Луцьку, Ковелі, Володимирі-Волинському, інших тодішніх районних центрах Волинської області [21].

Дієвою формою співпраці музеїв Волинської області і музеїв Польщі у 1990-х – на початку 2000-х рр. стала організація та обмін виставками. Виставки дозволяли підвищувати доступність і суспільну значимість музейних фондів, вводити до наукового і культурного обігу пам'ятки, що знаходилися в приватних збірках, сприяли вдосконаленню методів експозиційної та культурно-освітньої роботи музеїв, суттєво розширювали географію їх діяльності, знайомили з історією та культурою обох народів, будуючи на якісно новому цивілізаційному рівні взаємовідносини між державами. Так, початок виставкових обмінів між музеями м. Луцька і м. Холма був покладений експонуванням виставки старої фотографії «Подорож в минуле» в Холмському окружному музеї у 1990 р.

Особливо тісні й плідні відносини склалися наприкінці 1980-х – на початку 2000-х рр. між Волинським краєзнавчим музеєм та Окружним музеєм у м. Замості. Їх започатковано у 1987 р. підписанням договору про прикордонний культурний обмін між Волинською областю та Замостьським воєводством [25, с. 5]. На його основі 22 липня 1987 р. Волинський краєзнавчий музей і Окружний музей у Замості уклали першу офіційну угоду про співробітництво на період 1987–1990 рр. У документі передбачено можливість обміну делегаціями співробітників музеїв; знайомства з музейною справою, особливостями діяльності музейних закладів України й Польщі, пам'яткоохоронною роботою; укладання детальної археологічної карти виявлених на українсько-польському прикордонні пам'яток. У результаті домовленості відбулося експонування кількох виставок у Луцьку та Грубешові – повітовому центрі тоді Замостського воєводства [21].

І в наступні роки установи активно здійснювали обмін музейними виставками. Так, у листопаді 1991 р. в Замості відкрито виставку волинського традиційного народного одягу, а у грудні – в Луцьку виставку «Сучасна народна творчість Замойського регіону». На основі фон-

дів обох музеїв була створена виставка «Стара фотографія XIX – початку XX ст.», що відкрилася в Замості у вересні 1993 р. після презентації в червні того ж року ліногравюр з видами Замостя авторства Казимира Лонського [25, с. 5].

Помітним явищем в культурному житті українсько-польського прикордоння кінця XX ст. стала презентація німецько-польсько-української виставки «Скарби східних готів». Унікальні срібні вироби і прикраси готів (початок V ст.), виявлені під час археологічних розкопок в с. Качин Камінь-Каширського району Волинської області, експонувалися в музеях Замостя, Варшави та Ополе, а їх світлини увійшли до німецько- та польськомовних каталогів [5, с. 30]. У 2003 р. Волинський краєзнавчий музей виступив партнером з організації в Холмі виставки сакрального мистецтва, а також наукової конференції «До надприродної краси» [28].

Наприкінці 2005 р. в Замості, а весною 2006 р. у Луцьку відкрилася історико-етнографічна виставка «Буг – річка, яка єднає. Історія землеробства Побужжя». Археологічні та етнографічні музейні предмети, представлені у тимчасовій експозиції, походили із зібрань музеїв Холма, Любліна, Замостя, Грубешова, Томашова Любельського, Кракова, колекцій приватних осіб [3, с. 285]. Волинський краєзнавчий музей представив низку світлин. Зміст виставки пояснювало представлено на ній ілюстроване видання із ґрунтовними статтями польських археологів А. Коковського та М. Покропка. За матеріалами виставки був опублікований ілюстрований альбом [30].

Ще одним напрямом спільної роботи музеїв України і Польщі стало проведення досліджень і документування спільної культурної спадщини на території українсько-польського порубіжжя. Така діяльність поєднувалася із збиранням, вивченням і відкриттям доступу до музейних предметів [11, с. 7–9]. Музейна співпраця та впровадження новітніх інформаційних технологій зробили можливими онлайн-консультації, порівняння матеріалів, пошук аналогів і доступ до відповідної наукової літератури.

Завдяки багаторічній практиці міжмузейної професійної комунікації, підготовки і проведення спільних виставок, прагненню привернути увагу влади і громадськості до зростаючих процесів фізичного повсякденного руйнування малих архітектурних форм у населених пунктах обох держав у 2003–2004 рр. розроблено та реалізовано спільний багатоетапний проєкт «Зникаюча краса» [5, с. 30–31]. Його координатором виступив заступ-

ник директора Окружного музею в Замості П. Кондрацюк. У межах проєкту проведено спільну українсько-польську архітектурно-етнографічну експедицію прикордонним Прибужжям. У ході польового обстеження здійснено документування і фотофіксацію малих архітектурних форм сіл і містечок тоді Володимир-Волинського, Любомльського, Турійського, Іваничівського районів Волинської області, Сокальського, Белзьського, Жовківського районів Львівської області України та Холмського, Замостського, Красноставського, Грубешівського повітів Люблінського воєводства Польщі. За підсумками експедиції створено фотодокументальну виставку із виданням каталогу «Ginące piękno: Detal architektoniczny w zabytkach polsko-ukraińskiego pogranicza. Znikająca краса: Architekturna detale w pam'ятках польсько-українського пограниччя» [29].

Проєкт реалізовувався за участі Люблінського осередку охорони культурної спадщини – з польської сторони, та Відділу охорони культурної спадщини Управління культури Волинської облдержадміністрації, Володимир-Волинського, Іваничівського та Нововолинського історичних музеїв – з української. Результати проведеної роботи отримали високу оцінку фахівців як дієвий механізм збереження за допомогою фотофіксації традиційної матеріальної культури населення українсько-польського порубіжжя, яка визначає автентичність регіону, його неповторність та самобутність.

Однією з форм співпраці музеїв Волинської області і польських музейних закладів стали археологічні дослідження. Українські археологи отримали можливість оглянути колекції, які їх цікавили, в Холмі, Любліні, Кракові, Варшаві, Познані. Польські дослідники працювали в музеях і архівах Києва, обстежили археологічні об'єкти Поділля і Волині. Підсумком тривалої роботи стало 9-ти томне видання «Baltic – Pontic Studies», яке презентувало археологію та праісторію польських і українських земель, здобутки вчених цих країн [4].

У 1996 р. Комітет наукових досліджень у Варшаві призначив трьохрічний грант музеєві у Холмі на проведення наукових пошуків у фондах Волинського краєзнавчого музею в Луцьку та дослідницьких робіт на неолітичному поселенні в с. Зимне на Волині. Завдяки міжмузейній угоді про співпрацю це завдання вдалося реалізувати колективу польських дослідників (під керівництвом А. Броніцького) і українським археологам, яких очолив науковий співробітник Волинського

краєзнавчого музею Г. Охріменко. Дослідницька робота увінчалася підготовкою ґрунтовних звітів і чималою кількістю публікацій із спільних польових досліджень [3, с. 284].

Співпраця з польськими археологами активувалася в межах програми Єврореґіон «Буг». Археологічні експедиції організовувались з метою поквдратного археологічного обстеження територій двох країн та складання детальних археологічних карт. У 1997 р. була проведена перша спільна польсько-українська експедиція в с. Зимне, до складу якої увійшли дослідники-археологи А. Закосцельна, А. Броніцький та Г. Охріменко. Виявлені під час експедиції археологічні знахідки були передані до фондів Волинського краєзнавчого музею [3, с. 283–284].

Ще однією платформою міжмузейної професійної комунікації у досліджуваний період стали наукові зібрання, на яких співробітники українських і польських музеїв презентували власні дослідження. Так, у вересні 1996 р. Осередком навчання і охорони навколишнього середовища в Любліні та Університетом Марії Кюрі-Скловської за підтримки місцевої влади Замостського воєводства та Волинської області організована наукова конференція «Спільне коріння – спільне майбутнє» [5, с. 30]. На ній обговорювалися питання охорони культурної спадщини в містах Холмі й Луцьку, особливості туристичного маршруту Холм–Замость–Грубешів–Володимир–Волинський–Луцьк–Колодяжне–Любомль–Шацьк. Висока результативність наукового обговорення стала підставою подальшого планування спільних українсько-польських програм та проєктів.

У 1998 р. Окружний музей у Замості виступив співорганізатором міжнародної наукової конференції «Олександр Цинкаловський і Волинь», яка відбулася у Володимирі-Волинському і була приурочена 100-річчю від дня народження відомого українського та польського археолога, історика та музейника [14]. Завдяки отриманню музеєм в Замості фінансування з Фонду малих проєктів Phare в лютому 2000 р. організовано й проведено конференцію «Замойщина та Волинь в минулому тисячолітті. Історія, культура, мистецтво». На науковому зібранні презентовано найновіші дослідження про різногалузеві зв'язки між населенням цих територій упродовж тисячолітньої історії [25, с. 6].

Результатом тісних багаторічних контактів музеїв стало видання, починаючи з 2003 р., двомовного польсько-українського наукового збір-

ника «Замосцько-Волинські музейні зошити». Його перший том присвячений проблематиці прикордонних територій Польщі та України, зокрема, дослідженням їх історії, мистецтва, етнографії, археологічних пам'яток. У другому томі вміщені матеріали про замки і фортеці в кордонах Першої Речі Посполитої. Третій том присвячений постаті Яна Замойського – мецената, політика, засновника Замостя, громадського і культурного діяча. Четвертий том містить статті, які розкривають діяльність музеїв України і Польщі щодо збереження й документування об'єктів культурної спадщини прикордоння. Публікації 5-го тому «Замосцько-Волинських музейних зошитів», авторами яких є також науковці закладів вищої освіти і музейники, піднімають широке коло питань історії та культури населення українсько-польських прикордонних територій [15]. Восени 2005 р. назване видання було відзначене дипломом переможця конкурсу музейних наукових видань у ході роботи Першого всеукраїнського музейного фестивалю у Дніпропетровську.

У 2000-х рр. до традиційних форм співпраці додалася професійна комунікація, спрямована на вивчення волинськими музейниками новітніх практик взаємодії з цільовою аудиторією у музейних установах Польщі. Платформою для знайомства з польським досвідом розробки і впровадження стратегій доступності до музейних предметів, представлених в експозиціях, усіх категорій населення, включаючи осіб з інклюзією, стали проєкти, реалізовані у межах Програми транскордонного співробітництва «Польща–Білорусь–Україна. 2014–2020» [16]. Їх учасником з українського боку виступив Волинський краєзнавчий музей.

У жовтні 2021 р., зокрема, стартував міжнародний проєкт «Музеї прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу». Його упродовж одного року реалізовували Волинська обласна рада, Волинський краєзнавчий музей та Регіональний музей у м. Стальова Воля Підкарпатського воєводства Республіки Польща. Проєкт поставив за мету не лише розвиток культурного туризму у транскордонному регіоні Волинь – Підкарпаття завдяки поглибленню міжмузейного співробітництва, здійснення обміну досвідом збереження і промоції культурного надбання, але й акцентував увагу на практичному вирішенні питань надання музейним об'єктам інклюзивності, розширення доступу до них маломобільних груп населення. Тренінги для волинських музейників відбулися у липні

і жовтні 2022 р. у Музеї Стальної Волі, який комплексно обладнаний з урахуванням потреб людей з інвалідністю (підйомники, звукові маячки, тифлографіка, що дозволяє незрячим на дотик сприймати графічні зображення, а також путівники та презентаційні матеріали шрифтом Брайля) [1]. У ході серії навчань волинські музейники на практиці ознайомилися з особливостями роботи з людьми з інвалідністю, промоцією музейних зібрань, формами залучення різновікової музейної аудиторії. Зокрема, у Музеї центрального промислового округу – структурній одиниці Регіонального музею у Стальовій Волі – відбулися спільний семінар «Доступна промоція в закладах культури» і тренінг з відчуття простору музею незрячими відвідувачами [6]. Корисним для волинських музейників було й спілкування з польськими колегами з питань новітніх форм роботи сучасного музею.

Складовою міжнародного проекту стала також підготовка й проведення у Волинському краєзнавчому музеї восени 2022 р. за участю польських колег-музейників виставки «Мистецтво для всіх. Порцеляна». Залучення грантових коштів створило можливість для представлення зразків порцеляни в обладнаній за сучасними вимогами музейній залі з використанням новітнього світлового і просторового наповнення, яке дозволило надати особам з інвалідністю необхідний фізичний та інформаційний доступ до музейних предметів [6].

Зміцненню міжмузейної професійної комунікації, розширенню співпраці у напрямку дослідження історії та культури українсько-польського порубіжжя сприяв реалізований впродовж 2021–2023 рр. міжнародний проект «Готський шлях: спільна історична реконструкція та віртуальна подорож у минуле», до участі в якому долучилися Володимирський історичний музей імені О. Дверницького та музеї Грубешівського повіту Польщі [20]. Завдяки проекту співробітники Володимирського музею змогли ознайомитися із діяльністю нової інтерактивної установи – музею-скансену «Село готів», яка функціонує в с. Масломенч з 2014 р. й активно використовує у роботі з відвідувачами комп'ютерні технології [20]. Результатом трьохрічної співпраці стали також вдосконалення інформаційної і матеріальної бази Володимирського історичного музею імені О. Дверницького та Музею імені отця Станіслава Сташиця в Грубешові, розширення різновікової музейної аудиторії, популяризація за допомогою низки заходів історії та культури населення українсько-польських прикордонних територій. Серед них – між-

народна наукова конференція «Готський шлях: спільна історична подорож у минуле» (березень 2023 р.) [8].

На жаль, розв'язана російським агресором у лютому 2022 р. повномасштабна війна проти України не дає можливості у повній мірі реалізовувати міжнародні заходи за участю музеїв. Однак триває обговорення питань співпраці на перспективу. У грудні 2024 р. відбулася зустріч міністра культури та стратегічних комунікацій України М. Точицького і міністра культури та національної спадщини Польщі Г. Врублевської, під час якої досягнуті домовленості про розширення у 2025 р. співпраці у сфері культури, зокрема, реалізацію освітніх програм для молоді, стажування, організацію мистецьких резиденцій, заходів із збереження культурної спадщини, у тому числі музейними засобами [24].

Висновки. Таким чином, співпраця українських і польських музеїв, започаткована на межі 1980-х–1990-х рр. і продовжена у наступні 35 років, виступає вагомим свідченням сформованого якісно нового етапу професійного міжмузейного діалогу держав-сусідів. Вона знайшла вияв у проведенні спільних археологічних досліджень, вивченні й документуванні культурної спадщини українсько-польського прикордоння, в організації архітектурно-етнографічних експедицій, виставок, опрацюванні музейних фондів та введенні до наукового обігу нових речових пам'яток, виданні наукових каталогів, альбомів, буклетів, розробці та втіленні спільних міжнародних грантових проєктів, обміні делегаціями наукових співробітників музеїв обох країн з метою ознайомлення з роботою того чи іншого музею.

Результатом професійної співпраці волинських музеїв і музейників Республіки Польщі стали організовані ними наукові конференції, присвячені мало дослідженим питанням історії, пам'яткознавства, знаним особистостям регіону. Про тісні контакти музеїв Волинської області й Польщі свідчать численні публікації українських і польських музейників у збірниках наукових конференцій, а також видання кількох випусків збірника «Замосцько-Волинські музейні зошити». У музейній співпраці виокремлюється взаємодія щодо обміну досвідом із впровадження новітніх практик роботи музеїв з різновіковою аудиторією, людьми з інвалідністю, використання інтерактивних технологій у музейництві, зокрема, у межах реалізації програми транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна» (2014–2020 рр.).

Така співпраця має чіткі перспективи й зорієнтована на подальший розвиток добросусідських відносин України з Польщею шляхом транскордонної співпраці у гуманітарній сфері, що, без-

сумнівно, сприятиме актуалізації європейських культурних цінностей, трансформації вітчизняного музейництва відповідно до новітніх викликів ХХІ ст.

Список літератури:

1. Аби музейний простір став доступнішим: волинські музейники переймали досвід польських колег. 2022 р. URL: <https://surl.li/xandya> (дата звернення: 08.01.2025).
2. Богуцький Ю. Потенціал міжнародної культурної співпраці в умовах глобалізації: українсько-польські кореляції. *Культурологічна думка*. 2018. № 13. С. 7–13.
3. Броніцький А. Співпраця польських і українських археологів, на прикладі досліджень на території ранньосередньовічного городища в Зимне біля Володимира-Волинського (Україна). Роль Хелмського музею в інтеграції середовища. *Zamojsko-wołyńskie zeszyty muzealne*. Т. IV Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamosciu, 2006/2007. S. 281–287.
4. Відейко М. Ю. Між Балтикою і Понтом: відкриваючи сторінки праісторії Європи. *Археологія*. 2002. № 4. С. 139–141.
5. Вознюк О., Силук А. Грані співпраці Михайла Кучинка і Волинського краєзнавчого музею. *Літопис Волині*. 2019. Чис. 21. С. 28–33.
6. Грантовий проєкт «Музеї прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу». URL: <https://surl.li/ybuxui> (дата звернення: 08.01.2025).
7. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. 18.05.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text (дата звернення: 18.01.2025).
8. Знавці готської історії з України та Польщі зустрілися на конференції у Володимирі. 2023. URL: <https://surl.li/fgnqlc> (дата звернення: 30.01.2025).
9. Євсюкова О. В. Україна та Польща: спільні стратегічні пріоритети в процесі історичних реформаций. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 1. С. 68–73. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2013/18.pdf (дата звернення: 30.01.2025).
10. Калакура О. Цивілізаційний вимір українсько-польської співпраці на тлі євроінтеграційних процесів (досвід Галичини). *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 2. С. 283–295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2016_2_15 (дата звернення: 17.01.2025).
11. Кондрацюк П. Музеї Польщі і України в збереженні та документуванні культурної спадщини пограниччя : вступ до проблематики конференції. *Zamojsko-wołyńskie zeszyty muzealne*. Т. IV. Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamosciu, 2006/2007. S. 5–12.
12. Кузик С., Литвин Д. Історико-культурні ресурси українсько-польського прикордоння та особливості їх використання для туристичних цілей. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2012. № 21. С. 475–482.
13. Куснеж Є. Археологічні дослідження, ведені музеями на прикордонних територіях південної Люблінщини. *Zamojsko-wołyńskie zeszyty muzealne*. Т. IV. Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamosciu, 2006/2007. S. 157–169.
14. Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і край. Матеріали ІХ наукової історико-краєзнавчої міжнародної конференції 20–23 січня 1998 р. Луцьк : Надстир'я, 1998. 297 с.
15. Музеї Замостя та Луцька видали спільний 5-й том «Замосцько-Волинських музейних зошитів». URL: <http://p-p.com.ua/articles/29680/> (дата звернення: 17.01.2025).
16. Музеї прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу. Програма Транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна. 2014–2020». URL: <https://www.pbu2020.eu/ua/projects2020/732> (дата звернення: 30.01.2025).
17. Попередня Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польщі з питань культурного і наукового співробітництва. 18.05.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_182 (дата звернення: 30.01.2025).
18. Програма реалізації Попередньої угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща в галузі культурного та наукового співробітництва на 1995–1996 роки. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/616_080 (дата звернення: 30.01.2025).
19. Протокол про співробітництво між Міністерством культури і туризму України та Міністром культури і національної спадщини Республіки Польща на 2009–2012 рр. 30.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_140#Text (дата звернення: 30.01.2025).

20. Реалізація проєкту «Готський шлях» на завершальному етапі. URL: <https://surli.cc/xhqzfk> (дата звернення: 06.02.2025).
21. Силук А. Співпраця Волинського краєзнавчого музею із музеями Польщі по вивченню та збереженню історико-культурної спадщини українсько-польського пограниччя. *Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі*. (Збірник матеріалів загальноукраїнської наукової конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького). Вип. 11. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. 608 с. URL: <http://museum.dp.ua/article0161.html> (дата звернення: 18.01.2025).
22. Спільна декларація Президента України і Президента Республіки Польща. 25.06.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_088#Text (дата звернення: 18.01.2025).
23. Стрільчук Л., Стрільчук В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин та співробітництва: монографія. Луцьк : Волинські старожитності, 2013. 258 с.
24. Україна поглиблює культурну співпрацю з Польщею. 2024. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/43411> (дата звернення: 06.02.2025).
25. Урбанські А. Вступне слово. *Zamojsko-wołyńskie zeszyty muzealne*. Т. I. Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamosciu, 2003. S. 5–6.
26. Чмелик Р. Культурна спадщина сучасного українсько-польського пограниччя в контексті міжетнічних відносин. *Народознавчі зошити*. 2015. № 1 (121). С. 91–98.
27. Чмелик Р. Українсько-польське пограниччя: зіткнення культур і збереження культурної спадщини. *Zamojsko-wołyńskie zeszyty muzealne*. Т. IV. Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamosciu, 2006/2007. S. 13–18.
28. Do piękna nadprzyrodzonego: sesja naukowa na temat rozwoju sztuki sakralnej od X do XX wieku na terenie dawnych diecezji chełmskich Kościoła rzymskokatolickiego, prawosławnego, greckokatolickiego / redakcja Krystyna Mart. Chełm : Muzeum Chełmskie w Chełmie, 2003. 63 s.
29. Ginące piękno : Detal architektoniczny w zabytkach polsko-ukraińskiego pogranicza. Зникаюча краса : Архітектурна деталь у пам'ятках польсько-українського пограниччя. Каталог виставки. Zamość : Muzeum Zamojskie w Zamościu, 2005. 54 s.
30. Kokowski A., Pokropek V. Bug – rzeka, która łączy. Dzieje rolnictwa Pobuza. Chełm : Wołyńskie Muzeum Krajoznawcze w Łucku; Chełm Muzeum Chełmskie, 2005. 175 s.

Havryliuk S.V., Nadolska V.V. COOPERATION OF THE MUSEUMS OF VOLYN REGION WITH MUSEUM INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND (1990s – the first quarter of the 21st century)

The article analyzes the trends and forms of cooperation between museums of the Volyn region and museum institutions of the Republic of Poland during the 1990s – the first quarter of the 21st century. The study highlights normative and legal frameworks of the issue at the national and regional levels, which create the foundations for developing professional communication between museum employees of the two countries, particularly in the Volyn region. The activation of inter-museum relations at the initial stage of Ukrainian statehood was facilitated by the border status of Volyn, the creation of the cross-border association Euroregion «Bug» (1995), the opening of the Consulate General of the Republic of Poland in Lutsk (2003). The forms of cooperation of Volynian museums with the State Museum in Majdanek, the District Museum in Chełm, the District Museum in Zamość, and the Regional Museum in Stalowa Wola are analyzed. The main trends of inter-museum cooperation involve joint archaeological research, architectural and ethnographic expeditions, studying and documenting the common cultural heritage on the territory of the Polish–Ukrainian border; activities on the processing of museum funds and the introduction of tangible monuments into scientific circulation, organizing and holding thematic and fund exhibitions dedicated to the history and culture of the population and activities of prominent personalities of the Ukrainian–Polish border region. Professional cooperation between employees of Ukrainian and Polish museums was elucidated at international scientific conferences, thematically focusing on little-studied problems, in the publications of scientific research findings and presentation literature, and reflected in joint museum collections («Zamość–Volyn Museum Notebooks»). The article discusses the study and borrowing of the latest practices of Polish museums regarding their work with a diverse audience, including people with disabilities, particularly within the framework of cross-border cooperation programs «Poland – Belarus – Ukraine» (2014–2020).

It was concluded that the cooperation between the museums of the Volyn region and the Republic of Poland is promising for further strengthening of ties between the two countries in the sphere of culture and science, and the transformation of domestic museum work.

Key words: museum, inter-museum professional communication, Ukraine, Volyn region, Republic of Poland, Ukrainian-Polish border region, cultural heritage, international project, exhibition.